

Gemeentebreed

De Bijbel moet open voor u!

J.H. Kuiper

Schriftonderzoek voor de preek

Toen ik pas begon als predikant in de badplaats Vrouwenpolder, was een studieverlof niet nodig: na Pinksteren daalde een weldadige rust neer over het kerkelijke leven, die duurde tot begin september. Dat zal wel wat te maken gehad hebben met het zomerseizoen, voor de mensen in die plaats extra druk. Misschien ook wel met een andere, minder verbrokkelde manier van leven op het platteland van ruim twintig jaar geleden. Het gaf in ieder geval ruimte voor studie, om preken voor te bereiden en dingen behoorlijk grondig uit te zoeken, voor het drukke winterseizoen in de kerk weer van start ging na het opbergen van de strandhuisjes.

Het was een opvallende ontwikkeling, in de tijd erna, dat het leven steeds meer verbrokkeld werd. Dingen moesten 'tussendoor' even afgehandeld worden; er kwamen steeds meer crises waarbij van de predikant iets verwacht werd en zelfs nee zeggen tegen dingen die niet op je weg liggen, kost tijd en energie.

Dit zijn geen nieuwe opmerkingen; in allerlei variaties zijn ze gedurende de laatste jaren aangedragen. Ik geef deze persoonlijk getinte opmerkingen alleen maar door om aan te geven, dat ik uit mijn eigen praktijk herken wat anderen aandragen, namelijk dat tijd voor studie en bezinning als eerste ingeleverd wordt in de chaos van het predikantenberoep.

Kampen 2003

Lang heeft de illusie bestaan dat dit alleen zou gelden voor de gerichte studie om bij te blijven in het 'vak' theologie. Op zich is dat al erg genoeg: je zou van dokter veranderen, als je wist dat van bijscholen en bijleren in zijn vak bij hem niets terechtkomt. Om over de advocaat die na zijn afstuderen de veranderde wetgeving niet bijhoudt, maar te zwijgen.

Er is echter meer aan de hand en om dat duidelijk te maken, haal ik een paar dingen op uit het afgelopen jaar. Aan het begin van het jaar gooide dr. P.J. Lalleman een knuppel in het theologische hoenderhok, door te stellen dat grondtalen voor de gemiddelde gemeentepredikant niet noodzakelijk zijn. Hij had in Engeland vele predikanten meegemaakt die zonder die ballast uitstekend functioneerden. Vaak hadden ze een andere achtergrond dan alleen van studie. Vergelijk onze 'artikel-achters'. Dit onderwerp werd opgepakt - u herinnert zich vast wel de artikelen van prof. dr. Kor Mollema erover in het NEDERLANDS DAGBLAD - en eind vorig jaar was er een studiebijeenkomst in Kampen, waar gesproken werd over de vraag: moet de gemiddelde predikant zijn grondtalen kennen? Heel eerlijk kwam daar naar voren, dat je er als predikant vaak niet aan toekomt om de tekst vanuit de grondtalen te bestuderen. Er is gewoon veel te veel te doen. Je kunt het graag willen en zelfs die eis stellen aan alle afgestudeerden in de theologie, maar de praktijk is weerbarstiger dan de theorie wenselijk vindt.

Een voorbeeld

Graag wil ik dat duidelijk maken aan de hand van weer een persoonlijk voorbeeld. Ooit mocht ik een huwelijk bevestigen, waarbij het bruidspaar gevraagd had te preken over de

schitterende tekst uit Psalm 18:31: Gods weg is volmaakt, des HEREN woord is zuiver. Een prachtig begin voor een huwelijk, als je dat samen belijdt. Vol goede moed begon ik - zo lang was ik nog niet bezig als predikant - aan de vertaling van die psalm. Het heeft me, weet ik nog wel, vijf dagen gekost voor ik de preek af had. Het was gelukkig augustus.

Twee dingen kun je daarvan zeggen:

1. Slecht gebruik van je tijd. Hoeveel mensen had je wel niet kunnen bezoeken. Wat je uitgezocht had, was waarschijnlijk allang door iemand die veel meer van Hebreeuws weet dan jezelf, uitgezocht. Zie de opmerkingen in de pers. Daar zit iets in. Viel de bruiloft in oktober, dan was het gewoon niet mogelijk geweest, met alle andere werkzaamheden erbij. Wil je dus als predikant over bewerkelijke teksten preken - en je mag toch niets bij voorbaat overslaan -, dan zul je studietijd moeten inplannen.
2. Fijn, dat er op dat moment tijd voor was. Want niet alleen leverde dat een preek op die ik wat betreft de inhoud nog zou kunnen houden; ook het feit dat ik voor zo'n grondige aanpak gekozen had, leverde voor andere preken geweldig veel op.

Soms is het niet erg om de binnenbocht te nemen; zolang je maar de volgende keer weer uitgebreid de buitenbocht pakt. Regelmatig de tijd nemen om de dingen grondig uit te zoeken levert een fonds van kennis en inzicht op, die het mogelijk maakt om een enkele keer, als het niet anders kan, te korten op de voorbereidingstijd voor een preek. Net zoals de akkerbouwers te Vrouwenpolder in het voorjaar eindeloos de bodem bewerken, totdat de structuur goed genoeg is om te zaaien. Met dat voorbeeld, dat eigenlijk voor elk vak te variëren valt, kon ik ook duidelijk maken, dat de gemeente recht heeft op grondige voorbereiding van de preken.

Bijbelstudie oké, maar grondtalen?

Je zou je kunnen afvragen, waarom bijbelstudie per se in de grondtalen moet. Dat kan het gemiddelde gemeentelid toch ook niet? Waarom moet iedere predikant dat dan wel kunnen? Krijg je zo ook niet een soort kennis voor ingewijden, die niet meer te controleren valt voor de meeste mensen? Dat is inderdaad de verleiding van je kennis van de grondtalen. Je kunt je achter kennis verschuilen, die de meeste mensen niet hebben. Als je niet oppast, stel je de resultaten buiten discussie. Dat klinkt leuker dan het lijkt, want discussie, gesprek, is vaak de manier voor mensen om zich nieuwe dingen eigen te maken. Het beroep op de grondtalen, bijvoorbeeld in een preek, geeft je dus een voorsprong waar je in feite niets aan hebt. Niemand zit te wachten op predikanten die pronken met hun geleerdheid. Een preek die te moeilijk is, laat merken dat de voorbereiding te kort geweest is. Je kunt het dan nog niet simpel zeggen. Uit de verte heb je de bedoeling van de tekst gezien.

Toch zit er meer aan vast. We hechten sterk aan het historische karakter van de Bijbel. Je kunt hele discussies voeren over de vraag, wat dit dan precies inhoudt. Maar we gaan uit van de heilsfeiten. God komt onze geschiedenis binnen. We hebben dat opnieuw ontdekt in de jaren dertig van de vorige eeuw. Het zal best waar zijn, dat in de vreugde over die herontdekking in het begin wel eenzijdige accenten gelegd zijn. Niet iedere preek die de vlag heilshistorisch meekreeg, was het ook. Wel historisch, dat in ieder geval. Maar juist daarom geen moment van ontmoeting met de sprekende God - en daar gaat het toch om.

Die benadering, waarbij we vaste grond onder de voeten krijgen, vraagt om een precies lezen van wat er nu eigenlijk staat. Dat is anders dan in de benadering van de Bijbel als puur literaire tekst. Hoe waardevol op zich die ook is, juist de exclusieve aandacht voor het literaire geeft ruimte voor een benadering waarbij de bijbeltekst niet uitgangspunt voor een preek is, hooguit aanknopingspunt. Startpunt voor je eigen gedachten. Onze gereformeerde voorgeschiedenis vraagt om volop ruimte voor degelijke schriftstudie voor de prediking. Om

Gods woord echt Gods woord te laten. Kennis van de grondtalen helpt om feeling te krijgen voor de tekst. Het gaat niet om gewichtigdoenerij, maar om aandachtig luisteren naar wat er staat. Als je daar de tijd voor neemt, hoef je niet meer te pronken met -meestal andermans - geleerdheid. Wie veel naar films kijkt, ziet op den duur de ondertiteling niet meer. Dan valt op, hoeveel er vertalend verloren gegaan is. Elke vertaling maakt een keus.

En commentaren dan?

Misschien is het u opgevallen, dat in dit artikeltje de commentaren op de bijbeltekst nog niet genoemd zijn. Ik moet u ook eerlijk zeggen dat ze vaak heel leerzaam zijn en verhelderend, maar dat ze die eigenschap hebben dat ze je in de steek laten op de punten waar je zelf verheldering zoekt. Dat heeft te maken met het feit dat ze vaak oud zijn, bijvoorbeeld die van Calvijn. Of geschreven door mensen die heel anders in elkaar zitten dan jezelf. En juist daarom hebben ze maar een ondergeschikte rol in de preekvoorbereiding. Bijbelstudie is iets anders dan commentaren lezen. Het is goed je eigen inzichten te checken met die van anderen die geluisterd hebben naar dezelfde woorden. Je moet ook niet eigenwijs zijn en denken, dat je het allemaal beter weet. Maar uiteindelijk zet je toch je eigen gerecht op tafel.

Geef ze de ruimte

We weten allemaal dat er veel te doen is rond het ambt van de predikant. Het is ook helemaal niet erg, dat je als kerken van tijd tot tijd nadenkt over de invulling ervan. Er wordt druk gewerkt aan profielen en beroepscode's. Al is de naam gelijk gebleven door de eeuwen heen, het werk is wel veranderd.

Juist dat nadenken geeft ook de ruimte om dingen die als vanzelfsprekend beschouwd zijn en misschien juist daardoor in de verdrukking gekomen, weer alle ruimte te geven. Misschien hebt u gemerkt, dat ik in dit stukje nergens over de *dominee* gesproken heb; dat komt, omdat ik het jammer vind dat deze ouderwetse aanspreektitel in gebruik is gekomen als aanduiding voor dit ambt. In plaats daarvan koos ik voor de aanduiding *predikant*. Dat is namelijk het onderscheidende van andere functies binnen de gemeente. Ik zou zeggen: sta erop, dat uw voorganger predikant is. En sta erop, dat hij de ruimte neemt voor bestudering van de Bijbel. Daar hebt u recht op. Dat hij thuis is in deze wereld en weet wat er leeft, is daarbij even vanzelfsprekend als noodzakelijk voor een vruchtbare bijbelstudie.

Op de laatste kerkenradendag gaf prof. dr. M. te Velde aan dat het preekbijbelletje dun geworden is. En dat in preken vaak platgetreden paadjes gevolgd worden, bekende gedachten. Hij pleitte voor investeren in diepgang¹, na alle aandacht voor de manier waarop je de dingen doet. Dit artikeltje is bedoeld als ondersteuning voor zijn wens.

Noot:

¹ Zie voor de daar gehouden lezingen de website van het Steunpunt Gemeenteopbouw: www.steunpuntgemeenteopbouw.nl.